

Priloga: Rzd-01-12-00008-01

Datum: 8.8.2012

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00012**

Ime enote: **Velikonočne igre s pirhi**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege, igre

Tipološka gesla:

igra s pirhi, velika noč

Kratek opis:

Igre s pirhi so del velikonočnih šeg in jih izvajajo na velikonočno nedeljo ali ponedeljek. Najbolj znane so trkanje, trkljanje in ciljanje pirhov. V 90. letih 20. stoletja so v številnih krajih Slovenije ponovno oživili predvsem ciljanje pirhov.

Opis:

Igre s pirhi so del velikonočnih šeg. V preteklosti so jih otroci, mladeniči in odrasli igrali v nedeljo zjutraj po maši ali v ponedeljek v vasi ali pred cerkvijo. Za igre so največkrat uporabljali pirhe, včasih trdo kuhana jajca. Najbolj razširjene igre na Slovenskem z manjšimi regionalnimi različicami in poimenovanji so trkanje, trkljanje in ciljanje pirhov.

Pri trkanju (turčanju) tekmovalca trkata pirh ob pirh – špico (ozki vrh pirha) ob špico ali peto (širši vrh pirha) ob peto. Komur se pirh razbije, ga izgubi. Zmagovalec je tisti, ki ubije več nasprotnikovih pirhov. Za igro so izbirali jajca s trdno lupino. Prepoznali so jih po zvoku, ki je nastal, ko so z jajcem potrkali po zobeh. Pri igri je prihajalo tudi do goljufij. Tako so npr. večjo trdnost jajca dosegli tako, da so ga izpihali in napolnili s smolo.

Pri trkljanju (rolkanju, valičanju) tekmovalci pirhe spuščajo po klančini, največkrat po nekoliko nagnjeni deski, in skušajo zadeti jajca sotekmovalcev, ki ležijo na tleh. Če tekmovalčev valeči se pirh zadane nastavljenega, je zadeti pirh njegov. Zmagovalec je tisti, ki zadane največ pirhov.

Pri ciljanju (sekanju, zbijanju, šicanju) pirhov tekmovalci mečejo kovance v pirh. Dogovor med tekmovalci določa, ali mora kovanec prebiti lupino in obtičati v pirhu, se skriti pod lupino ali na drugi strani pokukati iz lupine. Pirhe, ki so jih ciljali, so položili na tla, na podstavek ali pa so jih držali v roki. Igralec dobi pirhe, ki jih uspešno preseka, v nasprotnem primeru pa mora dati soigralcu kovanec. Ponekod so ciljali tudi pomaranče in redkeje jabolka.

Po drugi svetovni vojni so začele igre s pirhi zamirati, vendar so jih v posameznih krajih obudili. Prvotno predvsem družabne igre so postale tekmovanja z določenimi pravili, ki se po krajih nekoliko razlikujejo. Velikonočne igre s pirhi organizirajo v

lokalnih skupnostih, da bi nadaljevali tradicijo. Nekatere dobivajo že turistični pomen in vplivajo na prepoznavnost krajev. Po ljudskem izročilu naj bi v Sevnici ponovno začeli organizirati ciljanje pirhov v začetku 60. let 20. stoletja, v Mirnu pa z novimi pravili leta 1979. Konec 20. stoletja so začeli igre, predvsem ciljanje pirhov, oživljati v Stopičah pri Novem mestu (1991), Kokrici pri Kranju (1994), na Vini Gorici pri Trebnjem in v Šmarjeških Toplicah (2001). Osnovne poteze iger so ohranjene, vendar lokalni organizatorji dodajajo nekatere nove elemente in pravila. Tekmovanja so individualna, ekipna, ponekod igralce delijo po starostnih skupinah in po spolu. Igre potekajo na velikonočno nedeljo ali ponedeljek.

Datacija:

druga polovica 20. stol.

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje:

Opis lokacije:

Slovenija

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **0** X: **0**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00012.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Sonja Cijan, 2011 (ciljanje pirhov v Mirnu)

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Igre s pirhi so v preteklosti igrali na velikonočno nedeljo ali ponedeljek. Tradicija se je zadržala, ker so jih v nekaterih delih Slovenije izvajali ves čas. Drugje so jih začeli od 90. let 20. stoletja ponovno oživljati in ohranjati lokalno tradicijo. Prvotni družabni funkciji iger so ponekod dodali tekmovalno. Igre s pirhi povezujejo lokalno skupnost, ki jih organizira, postajajo zanimive za obiskovalce iz drugih krajev in vplivajo na prepoznavnost. Znanje o igrah pa se prenaša na mlajše generacije, ki jih vključujejo v tekmovanja.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **centroid ni določen**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **8.8.2012**

Št.: **Rzd-01-12-00008-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00008-11-01

Datum: 8.8.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00012**

Ime enote: **Velikonočne igre s pirhi**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **20**

**Odbor za tradicionalno ciljanje pirhov, Krajevna skupnost Miren
Miren 137, 5291 Miren**

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine)

Prvo tekmovanje v ciljanju pirhov (zbijanje, pikanje, pekanje, streljanje, šicanje) z novo zapisanimi pravili so v zaselku Pri štantu v Mirnu tamkajšnji domačini organizirali leta 1979. Upoštevali so starejšo tradicijo igre s pirhi, ki so jo na velikonočno nedeljo domačini igrali na dvorišču Faganelijeve gostilne. Namesto plačevanja zgrešenih strelov so uvedli štartnino. Trdo kuhana jajca in kovance je začela pripravljati komisija. Od leta 1992 za ciljanje uporabljajo kovance za pet tolarjev, tekmovalci pa morajo zadeti jajce tako, da kovanec predre lupino in ostane v jajcu. Zaradi številnih obiskovalcev so leta 1987 tekmovanje z dvorišča nekdanje Faganelijeve gostilne prestavili na bližnje nogometno igrišče (na kampo k Štanti). Tam lahko ciljajo dva do trije tekmovalci hkrati. Prvotno so tekmovali le moški, od leta 1985 tudi otroci in od leta 1995 ženske. Zadnja leta se ciljanja pirhov udeleži okoli 150 tekmovalcev. Zmagovalci dobijo pokale. Tekmovanje organizirajo družine iz zaselka Pri štantu, združene v Odbor za tradicionalno ciljanje pirhov, ki deluje pod okriljem Krajevne skupnosti Miren. Vsakoletno ciljanje pirhov je pomemben element krajevne identitete, ki povezuje domačine. Je tudi priložnost, da Miren obišejo številni sorodniki in obiskovalci iz drugih krajev Slovenije in Italije.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **MIREN (MIREN-KOSTANJEVICA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **392203** X: **84030**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00020.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Sonja Cijan, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **8.8.2012**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-12-00008-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI